

BALKAN AĞIZLARINDA FARKLI BİR FİİL ÇATISI

Alpay İGÇİ*

ÖZET

Türkiye Türkçesi yazı dilinde “anlat-” örneğindeki fiil çatısı Batı Rumeli ağızlarında “anlatır-” şeklindedir. Farklı olan bu fiil çatısı, -(I⁴)t- ekinin yanına katmerli bir kullanım olarak -(I⁴)r- ekinin getirilmesiyle oluşmuştur. Yapılan ağız taramaları sonucunda, Balkanlardaki bazı Türk ağızlarında görülen farklı fiil çatısının Batı Rumeli ağızları bölgesinde toplandığı görülmüştür. Kosova’da Mitroviça, Vıçitrın, Priştine, Mamuşa, Prizren, Gilan; Makedonya’da Kalkandelen, Gostivar, Vrapçište, Üsküp, Kumanova, Konçe, Manastır, Resne, Ohri, Struga; Bulgaristan’da Köstendil, bu özelliğin görüldüğü bölge içindedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi ağızları, Batı Rumeli Türk ağızları, fiil çatısı.

A DIFFERENT VOICE IN BALKAN DIALECTS

ABSTRACT

In written language of Turkey Turkish sample “anlat-” is “anlatır-” in Western Rumeli dialects. This different voice is formed with -(I⁴)t- and -(I⁴)r- suffixes. As a result of dialect scans, this type voice is being used in Western Rumeli dialects area. Area of this different voice contains Mitrovica, Vucitrn, Pristina, Mamusa, Prizren, Gnjilane in Kosova; Tetovo, Gostivar, Vrapciste, Skopje, Kumanovo, Konce, Bitola, Resen, Ohrid, Struga in Macedonia; Kostendil in Bulgaria.

Keywords: Dialects of Turkey Turkish, Western Rumeli Turkish dialects, voice.

Giriş

Türkiye Türkçesi ağız bölgelerinin Rumeli kolunda yer alan bazı ağızlarda fiilden fiil yapım mekanizmasında yazı dilinde bulunmayan bir kullanım vardır. Yazı dilinde -t-/(I⁴)t- eki ile kurulan ettirgen çatı yapısı (anlat-), bölgede genişlemiş şekildedir (anlatır-).

Yazı dilinde bu -(I⁴)t- eki, birçok fiilde kullanılmıştır: *ağlat-*, *başlat-*, *büyüt-*, *karart-*, *kaynat-*, *uyut-*, *üşüt-*, *yürüt-*... Bu fiiller, Türkiye Türkçesi yazı dilinde ve birçok ağızda aynı şekilde kullanılırlar.

Türkiye Türkçesi bölgesinin Rumeli kolunda yer alan bazı ağızlarda, bir özellik olarak, yukarıda belirtilen fiil çatısı aynı şekilde kurulmaz. Batı Rumeli ağızlarında, işlev olarak bu ekin genişlemiş şekli (-t-1-r-) kullanılır: *aglatır-*, *başlatır-*, *büyütür-*, *karartır-*, *kaynatır-*, *uyutur-*, *üşütür-*, *yürütür-*... Bu şekiller Rumeli bölgesinin Batı Rumeli kolunda yer alan Kosova, Makedonya ve Bulgaristan’ın batısında tespit edilmiştir.

Aşağıda örnekler ve haritayla ayrıntısıyla belirtilen bu durum, kaynakların taranmasıyla ortaya konmuştur. Balkanların birçok bölgesiyle ilgili yapılan ağız çalışmalarındaki metinler üzerinde yürütülen taramalarla tespit edilen şekiller, geçtiği cümlelerle beraber aşağıda

* Arş. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, elmek: alpaysigci@hotmail.com

örneklendirilmiştir. Kosova ve Makedonya için yazılı kaynakların dışında, sözlü olarak da ilgili özelliğin varlığı kontrol edilmiştir.

Ağız çalışmalarının bir kısmında metinler için Türkiye Türkçesi transkripsiyon sisteminin dışında kalan veya alternatifi oluşturulan bazı işaretler kullanılmıştır. Bu işaretler şunlardır: ä, é, ë, ì, q, č, š, dž, dj, g', k'. Yukarıda belirtilen farklı işaretlerin ses değerleri bilindiği için, ilgili işaretler şu şekilde değiştirilip standartlaştırılmıştır: ä > e, é > ê, ë > ı, ì > i, q > k, č > ç, š > ş, dž > c, dj > c, g' > 'g, k' > 'k.¹

Örnekler

Mitroviça (Kosova):

- azecik sora inek ta yapagiy **beyazlatiri**. (Hafız 1985, 204)
- banım uykim almiş, unutmışım **kaynatıram** hem bilmeym çim etleri almiş. (Hafız 1985, 222)
- padişa bi akşam **çagırtiri** çocuklarını hem celinlerini, bi bük ziyafet yapay. (Gülensoy 1993, 125)

Vıçitrın (Kosova):

- dizersın, **kuruturursun** bi alti sāt. (İgci 2010, 94)
- bi buçuk litre su koyarsın, **kaynatırısın**. (İgci 2010, 94)
- ilancik babasına **anlatırır**. (Abdurrahman 1984, 113)

Priştine (Kosova):

- ōrda **kuruturıdık** da açan deydi o iltim banım. (Tunuslu 2005, 299)
- **patlatırırđi** o tetem kızı. (Tunuslu 2005, 300)
- babası da adamlarıyle taraf taraf koca kariy **araturır**. (Hafız 1985, 205)

Mamuşa (Kosova):

- agası eşegi o kada **işletürmiş** çi eşek kocalanma başlamış. (Gülensoy 1993, 110)
- koyunlarını sabahtan akşama kadar **otlatırımış**, ebet aç komaymış. (Gülensoy 1993, 250)
- şaşkın müsafir ev sayıbını **agırlatırır**. (Hasan 1997, 79)

¹ Transkripsiyon konusunda Türk Dil Kurumu bünyesinde veya çeşitli bilimsel toplantılarda savunulan görüşler ışığında biz, bir bilgi şöleninde Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'un teklif ettiği transkripsiyon sistemi temelinde birleşmeyi uygun gördük. Bir tek "ä" işareti, sözü edilen bilgi şöleninde belirtilen işaretler arasında olsa da, diğer metinlerde kullanılmamış olması gibi sebeplerden ötürü değiştirilmiştir. "k" işaretini kullanmayıp "k" işaretiyle yetinen metinler aynen bırakılmıştır. Örnek cümlelerin ağız metinleri olması sebebiyle büyük harf kullanılmamış, var olan büyük harfler de küçük harfe çevrilmiştir. bk. Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (9 Mayıs 1997), TDK Yay., Ankara 1999, s.46-48.

Prizren (Kosova):

- **ayıltırılar** bu hocay hem asaylar ipe. (Hafız 1980, 121)
- pare **sületırır**, ruba cüldürür. (Hafız 1985, 51)
- anasını yok nasıl **sagıltırsın**, hep düşüni. (Gülensoy 1993, 72)

Gilan (Kosova):

- yüzüğümün al taşı; cüzügür dayler taşı; o yarımın hilal kaşı; **çürütürür** dagi taşı. (Hafız 1985, 77)

Kalkandelen (Makedonya):

- ak bāt **agartırır**, kara bāt **karartırır**. (Hasan 1997, 27)

Gostivar (Makedonya):

- ısıtmamış güneş haçın dogmiş, **ısıtıracak** haçın kauşur. (Hasan 1997, 60)
- oni youvarırsın, **darıtırma**. (Hasan 1997, 72)
- pare insani **kudurturur**. (Hasan 1997, 74)

Vrapçište (Makedonya):

- atacıs serpecıs bogday, yolda **dağıtıracıs** em erkez bulacak yoluni dünecek evde, kaybulmayalım yollarda. (İbrahim 1997, 114)
- dedem bir kerek **anlatırırđı**, derdi ey mire çocuklar ne çekmişık bis ne çekmişık ama sis bilmesınıs. (İbrahim 1997, 118)
- o yok demiş, mecbur yolayalım bis o başına ütee, var_imiş onların bir angi başi ne **yünetırırmiş** bunları. (İbrahim 1997, 120)

Üsküp (Makedonya):

- bu yumuşak havalar eski üsküp kışlarını **aratacak**.²

Kumanova (Makedonya):

- **başlatırıy** işe. (Eckmann 1962, 127)
- saba olunca, alır koca kari padişam oğlını, kavagın dibinde bir yerde **gizletırır** oni, ‘ki ‘gürmesin o kıs. (Eckmann 1962, 131)

² Üsküp ağızı için, dil malzemesi oldukça yetersizdir. Ancak, bölgenin insanı olarak yakından bildiğimiz Üsküp ağızında bu özelliğin bulunduğunu çeşitli şekillerde tespit ettik. Verilen örnek de Üsküp’te tarafımızdan derlenmiştir.

Konçe (Makedonya):

- zaman insani her şeye **öoretırır**. (Hasan 1997, 86)

Manastır (Makedonya):

- ver senin kiyni, **kabartırayım** benim kiyni, sorna gene çeverecem senin kiyni... (Katona 1969, 102)

Resne (Makedonya):

- ben buni **söyletererım**. (Katona 1969, 71)
- konuşan kari boş dermen gibi **ügüdürür**. (Hasan 1997, 65)
- boyle şöyle **anlatırır** orda ne görmış. (Ahmed 2004, 291)

Ohri (Makedonya):

- sen inegimi iç **otlatırmamışım**. (Ahmed 2004, 260)
- bundan sona onlarle ne gider itiyar kadın, üç kere **çevirtırır** o yaşlı erkegi neki evlenmemiştir. (Ahmed 2004, 294)
- ama onun müslüman beктаşılığı fazla **yürütürür**. (Ahmed 2004, 301)

Struga (Makedonya):

- neyse, da sona **araturır** kızı em evlenırler. (Ahmed 2004, 267)
- devlet aramıştır senden **anlatırasım** insanın ayatını. (Ahmed 2004, 290)
- yavaş yavaş laf etmesini de **öğretırırler**. (Ahmed 2004, 320)

Köstendil (Bulgaristan):

- işte gütürüy doktor oni amama, bir cigere yüz igne koyay, **yatırtıryı** begi amamda, vuruy cigerlen igneleri arkasına. (Kakuk 1961, 323)
- l'ālem 'guzeli çocuklara söyley "şindi siz gittınız mi o kariyi **çıkartıracanız** oradan, ıkasınlar sofrada otursun, bu kari sizin annenızdır". (Kakuk 1961, 335)

Örneklere de görüldüğü gibi, bu çatının kullanımı yaygındır. Burada bir sözlük oluşturma değil, örneklendirme amaçlandığı için, metinlerde görülen şekillerin dışına çıkılmamıştır. Örnekler ve onların yazı dilindeki denklere verilirken bazı şekillerin ekleşme olarak bire bir örtüşmedikleri görülecektir. Bu gibi durumlarda yazı dilinin özel tercihleri söz konusudur. Yazı dili ve birçok ağızdan farklılaşan ve Batı Rumeli ağızlarında görülen örneklerden eserlerde tespit edilenleri ve yazı dilindeki denklere şunlardır: **agartır-** 'ağart-'; **agırlatır-** 'ağırlat-'; **aglatır** 'ağlat-'; **akıtır-** 'akit-'; **aldatır-** 'aldat-'; **anlatır-** 'anlat-'; **araturır-** 'arat-'; **ayıltır-** 'ayılt-'; **bagırtır-** 'bağurt-';

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

başlatır- ‘başlat-’; **bekletir-** ‘beklet-’; **beyazlatır-** ‘beyazlat-’; **büyütür-** ‘büyüt-’; **cebertir-** ‘gebert-’; **cetirtir-**³ ‘getirt-’; **çağırtır-** ‘çağırt-’; **çevirtir-** ‘çevirt-’; **çikartır-** ‘çikart-’; **çığirtir-** ‘çığirt-’; **çürütür-** ‘çürüt-’; **dağıtır-** ‘dağıt-’; **darıtır-** ‘darıt-’; **dinletir-** ‘dinlet-’; **delirtir-** ‘delirt-’; **düşütür-** ‘düşürt-’; **eyiltir-** ‘iyileştir-’; **gizletir-** ‘gizlet-’; **iraklatır-** ‘iraklaştır-’⁴; **ısıtır-** ‘ısıt-’; **işletir-** ‘işlet-’; **kabartır-** ‘kabart-’; **kapıtır-** ‘kaptırt-’⁵ **karartır-** ‘karart-’; **kaynatır-** ‘kaynat-’; **kısaltır-** ‘kısalt-’; **kudurtur-** ‘kudurt-’; **kurutur-** ‘kurut-’; **kuvetletir-** ‘kuvvetleştir-’; **küçükletir-** ‘küçükleştir-’; **mecburlatır-** ‘mecburlaştır-’; **okutur-** ‘okut-’; **otlatır-** ‘otlat-’; **oynatır-** ‘oynat-’; **öğretir-** ‘öğret-’; **ööretir-** ‘öğret-’; **patlatır-** ‘patlat-’; **sagıtır-** ‘sağalt-’; **sületir-** ‘söylet-’; **şasırtır-** ‘şasırt-’; **tanıtır-** ‘tanıt-’; **tazeletir-** ‘tazelet-’; **terletir-** ‘terlet-’; **tüketir-** ‘tüket-’; **ufaklatır-** ‘ufaklaştır-’; **uyutur-** ‘uyut-’; **üdetir-** ‘ödet-’; **üğretir-** ‘öğret-’; **üşütür-** ‘üşüt-’; **yatıtır-** ‘yatırt-’; **yıkatur-** ‘yıkatt-’; **yeniletir-** ‘yenileştir-’; **yoroltor-** ‘yorult-’; **yorultur-** ‘yorult-’; **yumuşatır-** ‘yumuşat-’; **yünetir-** ‘yönet-’; **yürütür-** ‘yürüt-’.

Yapının Özellikleri

Yapısı hakkında yorum yapılmadan önce bu farklı çatı kullanımının eklendiği kök veya gövdeye bakmak gerekir. Bu yapı, +Ar-, +IA- +DA-, -I-, +r-, -tUr-, -Ar-, -r-, +I-, +a- eklerinin üstüne getirilmiştir.⁶ Ayrıca, /a/, /e/, /u/, /ü/, /l/, /r/ sesleriyle biten kökler söz konusudur. Demek, bu yapı /a/, /e/, /u/, /ü/ vokalleri ve /l/, /r/ konsonantları üzerine getirilmiştir.⁷

Yukarıdaki örneklerden bazılarının, yazı dilinde bulunan denklere -(I⁴)t- ekiyle değil, -ş-tIr- ekleriyle kurulmuştur. Bu kuruluş şekli, yazı dilinin tercihi olup, gramer yapısına göre ilgili fiillerin -(I⁴)t- ekiyle de genişletilmesi mümkün olurdu.

Yazı dilinde -(I⁴)t- ekiyle kurulan şekillerin bölgedeki denklere genişlemiş şekillerdir. “Anlatır-” gibi bir örnekte /t/ sesinden sonraki morfolojik yapı -(I⁴)r- eki olmalıdır. Burada -(I⁴)t- eki de -(I⁴)r- eki de ettirgen çatı ekleridir. Türk dilinde, bu çatı türü için kullanılan başlıca eklerden ikisi bu eklerdir. İşte bu iki ettirgen çatı eki, bölgede üst üste kullanılmışlardır. Bu şekilde bir standartlaşma oluşmuştur. Dolayısıyla Batı Rumeli bölgesinin bu ağızlarında -(I⁴)t- ekinin yanına katmerli bir kullanım olarak -(I⁴)r- eki getirilmiştir.

Taranan Bölgeler

Balkanlar bir bütün olarak ele alınıp, çeşitli ağızlar incelenmiştir. Kosova’da Mitroviça, Vıçitırın, Priştine, Mamuşa, Prizren, Gilan, İpek; Makedonya’da Kalkandelen, Gostivar, Vrapçište, Üsküp, Kumanova, Dinler, Koçana, Konçe, Valandova, Manastır, Resne, Ohri, Struga, Kocacık; Bulgaristan’da Köstendil, Montana (Kutlu Viçe), Vidin, Çerkovna, Kazanlık, Yenişar, Kırcaali, Koşukavak, Kırkova, Killi; Türkiye’de Edirne, Lalapaşa, Suloğlu, Havsa, Pınarhisar, Muratlı, Uzunköprü, Meriç, İpsala, Keşan, Enez taranmıştır. Bunların yanında, Balkanlar bölgesine geniş bakarak Gagavuz Türkçesinin ağızları olarak Komrat, Çadır (Çadır Lunga) ve Valkaneş de incelenmiştir.

Ulaşılan kaynakların büyük bölümündeki dil malzemesi, sonuca varmak için yeterlidir. Bunun yanında, bazı ağızlara dair malzemelerin azlığı, söz konusu ağızlara dair kesin fikir beyan etmeyi zorlaştırmıştır. Bu yüzden, bazı ağızlar için sonuç belirtilmemiştir.

³ Getirtir- > cetirtir- > cetirtir- gibi bir gelişimden geçmiştir. Çünkü cetir- “getir-” fiili kullanımdadır.

⁴ Yazı dili, “iraklat-” yapısı yerine “iraklaştır-” yapısını tercih etmiştir.

⁵ Yazı dili, “kapıl-” fiilinden genişleyebilecek “kapılt-” yapısı yerine “kaptırt-” yapısını tercih etmiştir.

⁶ Yapısı hakkında birden çok görüş bulunan sözlerde bulunan ekler dışında tutulmuştur.

⁷ Bu gibi fiil çatıları konusunda ayrıntılı bilgi için bk.: Osman Nedim Tuna, “Türkçede Transitive-Causative ‘Geçişli-Ettirgen’ Fiiller ve Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü”, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. 24-25, İstanbul 1986, s. 381-428.

SONUÇ

İmkânlar dâhilinde incelenen çalışmalarla, Balkanlardaki bazı Türk ağızlarında görülen farklı fiil çatısının Batı Rumeli ağızlar bölgesinde toplandığı görülmüştür. Batı Rumeli ağızları bölgesi sınırları, Gyula Németh'in "Bulgaristan Türk Ağızlarının Sınıflandırılması Üzerine" adlı makalesinde belirtilmiş ve diğer yayınlarda da genelde bu sınırlar kullanılmıştır.⁸ Bu makalede belirtilen özellik, Batı Rumeli sınırları içinde kalan ağızların büyük bölümünde vardır; küçük bir kısımda tespit edilmemiştir.

Balkanlarda bu fiil çatısının dağılımı şu şekildedir: Kosova'da Mitroviça, Viçitrin, Priştine, Mamuşa, Prizren, Gilan ağızlarında bu özellik tespit edilmiştir. Makedonya'da Kalkandelen, Gostivar, Vrapçište, Üsküp, Kumanova, Konçe, Manastır, Resne, Ohri, Struga ağızlarıyla Bulgaristan'da Köstendil ağızı, bu özelliğin görüldüğü bölge içindedir.

Makedonya'nın güneydoğusunda yer alan Valandova'da söz konusu farklı çatı kullanımı yoktur. Valandova ve yöresinde konuşulan Türkçenin özellikleri, bazı açılardan Batı Rumeli özelliklerinin dışına çıkmaktadır ve bu yüzden de Valandova, Batı Rumeli ağız bölgesinin sınır hattındadır. Bulgaristan topraklarında Batı Rumeli ağızı olan Montana (Kutlu Viçe) ve Vidin'de bu özellik görülmemiştir. Aynı şekilde Doğu Rumeli ağız bölgelerinden Çerkovna, Kazanlık, Yenişar, Kırcaali, Koşukavak, Kırkova, Killi ve Türkiye'den Edirne, Lalapaşa, Süloğlu, Havsa, Pınarhisar, Muratlı, Uzunköprü, Meriç, İpsala, Keşan, Enez'de ve Gagavuz Türkçesinin ağızları olarak Komrat, Çadır (Çadır Lunga) ve Valkaneş'te de bu özellik yoktur.

Resim - Tarama yapılan yerler

⁸ bk. Gyula Németh, "Bulgaristan Türk Ağızlarının Sınıflandırılması Üzerine", TDAY Belleten 1981-1982, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983, s. 113-167.

KAYNAKÇA

- ABDURRAHMAN Kemal, “Vıçıtırın Folkloru”, Çevren, S. 43 (Eylül 1984), s. 112-122.
- Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (9 Mayıs 1997), TDK Yayınları, Ankara 1999, 138 s.
- AHMED Oktay, Morfosintaksa Na Turskite Govori Od Ohridsko Prespanskiot Region, Aziz Kiril Metodiy Üniversitesi Blaje Koneski Filoloji Fakültesi, Doktora Tezi, Üsküp 2004, 442 s.
- BAKİ Enver, “Vıçıtırın Manileri”, Sesler, S. 28 (Eylül 1968), s. 79-82.
- BEKSAÇ Zeynel, “Prizren’de Söylenen Türküler”, Çevren, S. 29 (Mart 1981), s. 153-158.
- BUŞ Aziz, ŞİMŞEK Hayriye, ŞİMŞEK İsa, “Prizren Folklorundan Seçmeler”, Sesler, S. 13 (Şubat 1967), s. 82-89.
- ÇEBİ İhsan Sabri, Güney-Doğu Bulgaristan Türk Ağızları, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1986, 190 s.
- DALLI Hüseyin, Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağızları Üzerine Araştırmalar, TDK Yayınları, Ankara 1991, 197 s.
- ECKMANN János, “Dinler (Makedonya) Türk Ağzı”, TDAY-Belleten 1960, TDK Yayınları, Ankara 1998, s. 189-204.
- ECKMANN János, “Kumanova (Makedonya) Türk Ağzı”, Nemeth Armağanı, TDK Yayınları, Ankara 1962, s. 111-144.
- EMİN İlhami, “Radoviş Türküleri”, Sesler, S. 38 (Eylül 1969), s. 81-89.
- ENGÜLLÜ Avni Cemal, “Üsküp’te Söylenilen Türküler”, Sesler, S. 39-40 (Ekim-Kasım 1969), s. 69-77.
- ERCİLASUN Ahmet Bican, “L, n, r’den Sonra Niçin T?”, TDAY Belleten (2000), TDK Yayınları, Ankara 2001, s. 191-194.
- ERGİN Muharrem, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım Yayım Tanıtım, İstanbul 2002, 407 s.
- GAŞ Hayrettin, “Gilan Manileri”, Sesler, S. 36-37 (Mayıs-Haziran 1969), s. 44-48.
- GÜLDEREN Yusuf, “Prizren Civarında Gora Köylerinin Düğünlerinde Çalınan Nevbet”, Çevren, S. 29 (Mart 1981), s. 93-96.
- GÜLENSOY Tuncer, Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme (İnceleme - Bibliyografya - Metinler), Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1993, 159 s.
- GÜLSEVİN Gürer, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, TDK Yayınları, Ankara 2007, 156 s.
- GÜNEŞ Nurcihan, Kuzeydoğu Bulgaristan’da Çerkovna Köyü ve Çevresi Türk Ağızları, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Malatya 2009, 242 s.
- HAFİZ Nimetullah, Bulgaristan Türk Halk Edebiyatı Metinleri, C. 1, TC. Kültür Bakanlığı, Ankara 1990, 220 s.
- HAFİZ Nimetullah, Bulgaristan Türk Halk Edebiyatı Metinleri, C. 2, TC. Kültür Bakanlığı, Ankara 1990, 371 s.
- HAFİZ Nimetullah, Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri, Kosova Üniversitesi Priştine Felsefe Fakültesi, Priştine 1985, 263 s.
- HAFİZ Nimetullah, “Prizren’de Türk Masalları”, Çevren, S. 25 (Mart 1980), s. 115-128.

Turkish Studies

- HAFİZ Nimetullah, “Prizren Folkloru Üstüne”, Sesler, S. 6 (Mayıs 1966), s. 92-96.
- HASAN Hamdi, Makedonya ve Kosova Türklerince Kullanılan Atasözleri ve Deyimler, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 234 s.
- HAYDAR Cevahir, “İpek Folklorundan Kimi Örnekler”, Çevren XI, S. 42 (Haziran 1984), s. 109-114.
- HAZAI György, “Les Dialectes Turcs du Rhodope”, Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae, S. 9 (2), Budapest 1959, s. 205-229.
- HAZAI György, “Textes Turcs du Rhodope”, Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae, S. 10 (2), Budapest 1960, s. 185-229.
- İBRAHİM Nazım, Vrapçište ve Çevresi Türk Ağzı (Makedonya), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1997, 323 s.
- İBRAHİM Nazım, Turskiot Govor vo Valandovsko, Aziz Kiril Metodiy Üniversitesi Blaje Koneski Filoloji Fakültesi, Doktora Tezi, Üsküp 2007, 711 s.
- İGCİ Alpay, Vıçitırın-Kosova Türk Ağzı, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dünyası Araştırmaları Anabilim Dalı Türk Dili ve Lehçeleri Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2010, XI+284 s.
- KAKUK Suzanne, “Le Dialecte Turc d'Ohrid en Macédoine”, Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae, S. 26 (2-3), Budapest 1972, s. 227-282.
- KAKUK Suzanne, “Textes Turcs de Kazanlyk II”, Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae, S. 8, Budapest 1958, s. 241-311.
- KAKUK Zsuzsanna, “Die Türkische Mundart von Küstendil und Michailovgrad”, Acta Linguistica Academia Scientiarum Hungaricae, S. 11, Budapest 1961, s. 301-386.
- KALAY Emin, Edirne İli Ağızları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998, 268 s.
- KATONA Louis K., “Le Dialecte Turc de la Macédoine de L'ouest”, TDAY Belleten 1969, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 57-194.
- KORKMAZ Zeynep, Türkiye Türkçesi Grameri - Şekil Bilgisi, TDK Yayınları, Ankara 2007, CXVI+1224 s.
- KRASNIÇ Ayten, “İpek Türk Ağzıyla Söylenen Maniler ve Bazı Ağız Özellikleri”, Çevren, S. 51 (Ocak-Şubat 1986), s. 117-122.
- MAKSUT Nadire, “Beşik Türküleri”, Sesler, S. 4 (Mart 1966), s. 103-106.
- MOLLOVA Mefküre, “Balkanlarda Merkez Bölgede Gakçı Ağızlar”, Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, S. 6-7 (1977-78), İstanbul 1978, s. 239-306.
- NÉMETH Gyula, “Bulgaristan Türk Ağızlarının Sınıflandırılması Üzerine”, TDAY Belleten 1981-1982, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983, s. 113-167.
- NÉMETH Gyula, “Traces of the Turkish Language in Albania”, Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae, S. 13 (1-2), Budapest 1961, s. 9-29.
- NÉMETH Gyula, Vidin Türkleri (Dil-Folklor-Din), Çeviren: Prof.Dr. Abdurrahman Güzel, İstanbul 1996, 366 s.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

-
- NİGAR Ali, Bulgaristan Kırcaali Bölgesi Türk Ağızları, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2004, XVI+681 s.
- OLCAY Selahattin, Doğu Trakya Yerli Ağızı (İnceleme-Derleme-Dizin), TDK Yayınları, Ankara 1995, 92 s.
- POTOK Bahise, “Mitroviça Manileri”, Sesler, S. 35 (Nisan 1969), s. 77-80.
- SALİH Abdülhak, “Ohri Manilerinden Derleme”, Sesler, S. 4 (Mart 1966), s. 106-111.
- SALİH Avni, “Ohri Halkı Arasında Söylenen Eski Bir Türkü: ‘Kala’dan Atma Beni’”, Çevren VIII/29 (Mart 1981), s. 159-160.
- SALİH Avni, “Ohri Manileri”, Çevren, VII/3 (Eylül 1980), s. 151-152.
- SALİMEHMED Naylen, Bulgaristan Kırcaali İli ve Çevresi Türk Ağızı, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2006, 213 s.
- SEZAR Sabahattin, “Kocacık Köyü Folklorundan Seçmeler”, Sesler, S. 15 (Nisan 1967), s. 94-104.
- TUNA Osman Nedim, “Türkçede Transitive-Causative 'Geçişli-Ettirgen' Fiiller ve Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü”, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. 24-25, İstanbul 1986, s. 381-428.
- TUNUSLU Erdinç, Kosova-Priştine Türk Ağızı, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2005, XXIII+503 s.
- TUNUZLU İkbâl, “Priştine’de Söylenen Manilerin Bazıları”, Çevren XI, Özel Sayı, (Mayıs 1984), s. 103-106.
- YUSUF Süreyya, “Priştine Folklorundan Türküler”, Çevren, S. 5 (Nisan 1975), s. 102-112.